

О предмету и садржају оператике

Пуковник *Стеван Стојановић*

У условима све бржег развоја теорије и праксе ратне вештине мењају се и опредељења војних теоретичара. То доводи до различитих интерпретација, чак и оних давно усвојених ставова који представљају трајну основу за даљу наградњу савремене војне доктрине у области оператике и других грана ратне вештине.

Све присутнија негирања теорије и праксе оператике и стидљиви покушаји да се она истисне из научно уобличеног система војнонаучних дисциплина, враћа нас изнова на почетак. Литература о оперативи и њеном предмету је не само бројна већ, уз даљи истраживачки и критички прилаз, и употребљива у савременим условима. Достигнућа у овој области одбацују сваки облик произвољности и спречавају напуштање њених евидентних резултата.

Кроз своје излагање, на посредан начин, аутор истиче да ова дисциплина ратне вештине заузима врло значајно место у теоријско-практичној делатности свих војних кругова у свету, па и код нас.

За аутора нема дилеме да ли оператика, са својим богатим садржајем и јасно дефинисаним предметом, постоји или не, него је битно како на основу постојећих достигнућа развијати оперативу у складу са савременим условима и како постојеће оперативне јединице учинити ефикаснијим у савременим борбеним дејствима. Последње питање треба да буде тежиште нашег даљег ангажовања а не ревизија и покушај анулирања нечега што *de facto* постоји.

Бројна питања и врло разубњени и сложени садржаји теорије и праксе оператике као самосталне и са стратегијом и тактиком сродне и граничне дисциплине ратне вештине претходе насловљеном проблему.¹

Конституисана у оквиру опште научне теорије о рату и оружаном борби, оператика с јасно одређеним предметом и верификованим сазнањима о њему има равноправно, ако не и најважније место међу осталим војнонаучним дисциплинама.

Прецизно формулисан предмет оператике са недовољно јасним одређењем садржаја представља полазну основу за даље истраживање оператике и суштине њеног предмета.

¹ Појам, настанак и развој оператике као научне дисциплине, са посебним освртом на југословенску ратну вештину; место оператике у ратној вештини – однос према стратегији и тактици; преглед настанка операције као предмета оператике у нашим и страним стручним и научним делима; гледишта о постојању оператике видова и слично.

Достигнути ниво изграђености операције као највишег облика борбених дејстава указује на потребу јаснијег одређења оквира операције, као и тенденције нужног мењања одређених ограничења у смислу даљег унапређења и развоја нових борбених садржаја.

По свом настанку, развоју, садржају и нужности даље еволуције, оператика носи особеност свог предмета и времена у коме се зачала и у коме егзистира. Операција пак, као предмет оператике, која је настала у својеврсном друштвеном и војно-историјском миљеу нуди обиље могућности за даљу научну надградњу. Уместо посредног негирања, због наводно двојне поделе на Западу, овој области су неопходна нова сазнања за поуну одређених празнина и њихово усклађивање са конкретним условима иностране, и примарно, наше садашње и будуће војно-политичке збиље.

Између домаћих и страних војних теоретичара, који се с разлогом и даље баве изучавањем оперативне вештине, постоје извесна неслагања у вези са предметом оператике и његовим садржајем, али су она занемарљива. Прецизном анализом домаћих и страних теоретских одредби из оператике и извесних принципа, који се подједнако односе на све гране ратне вештине, долази се до закључка да нема суштинских разлога. Оно што је битно за настанак принципа ратне вештине, јесте чињеница да су они створени у доктринама различитих земаља, и то сукцесивно и најчешће на основу ратних искустава. Назив, број, поимање и начин примене принципа ратне вештине карактеристични су и мање-више јединствени за глобалне доктрине појединих војно-политичких групација, али и за ратне вештине појединачних држава.

Анализом садржаја појединих принципа евидентно је да сви они имају јединствено извориште, али и релативну самосталност. Без већине усвојених принципа не може се замислити развој теорије оперативне вештине, а још мање припрема и извођење операција које се извршавају преко практичних активности оперативних команди и јединица.

Поступци оперативног командовања у току организације и извођења операција су мање-више идентични, а начини реализације појединих садржаја у операцијама представљају специфичност сваке доктрине појединачно. Највеће разлике манифестују се у начину извршења, односно решавања појединих оперативних проблема од стране различитих земаља или коалиционих снага појединих унија. Разлике су, дакле, последица планских замисли о начину реализације ратних (циљева оружане борбе), односно оперативних циљева, а основу тих разлика представљају материјалне, односно борбене могућности сваке земље понаособ. Отуда и констатација да постоје привидне противуречности између различитих доктринарних одредби ратне вештине, које нам служе као полазиште за специфично решавање одговарајућих проблема у свим гранама ратне вештине, па и у оперативи.

Полазећи од достигнутог нивоа спознаје предмета оператике, увођење нових садржаја у операције је неизбежно. То је и нормално, с обзиром на чињеницу да је операција сложена двострана друштвена и

војнотехничка појава. Увођење нових начина вођења борбених дејстава у све врсте операција, последица је нормалног прогреса у друштвеним процесима, нарочито у области све бржег развоја људског и техничко-технолошког фактора, који одлучујуће утичу на мењање физиономије рата, оружане борбе, видова и облика оружане борбе, а тиме и операције као највишег облика борбеног дејства. Речју, у складу са општим друштвеним, а посебно са војно-техничким и технолошким прогресом, конституишу се и повремено мењају ратне доктрине свих земаља. У оквиру тих доктрина, оператика са својим предметом представља најважније средство за реализацију стратегијских и стратегијско-оперативних циљева, односно ратних циљева у целини. Из тих разлога теорија оператике, осим појединачних облика и видова борбених дејстава и других оперативних поступака, треба да разматра и специфичности операција у доктринама других земаља. Тиме је потврђена неизбежност увођења нових садржаја у оружану борбу, с обзиром на чињеницу да је операција двострана, или чак вишестрана, конфликтна борбена појава.

Према томе, за потпуно разумевање и усвајање садржаја оператике под наведеним насловом, неопходно је да се пре тога познају изворна сазнања која се односе на појмовно одређење, настанак и развој оператике као војнонаучне дисциплине, и то како у страним тако и у научним и стручним делима домаћих аутора.

Уважавајући критеријуме научне заснованости оператике, а тиме и операције као највишег облика борбених дејстава, може се констатovati да је ова грана ратне вештине достигла завидан ниво теоријско-практичне утемељености. Њој, међутим, недостаје кодификација постојећих сазнања, са којом би се избегле различите интерпретације постојећих садржаја, а самим тим би изостале и извесне дилеме које још увек постоје у овој области.

Предмет оператике

Теорија оператике као специфичан део ратне вештине обухвата систематизована знања о свим врстама до сада изведених операција. Ове операције припремају и изводе сви видови оружаних снага једне земље, и то самостално, или, што је најчешћи случај, здружено од стране два или више видова оружаних снага.

Скуп систематизованих теоријско-практичних знања, које изучава ова грана ратне вештине, састоји се од објашњења појмова, принципа, концепцијских ставова, правила, упутстава, законитости и других мисаоних стваралачких и у пракси применљивих ставова у оквиру оперативног командовања и употребе (дејства) оперативних јединица или састава у процесу постизања стратегијско-оперативних циљева.

Сва та научно заснована и у пракси проверена знања чине засебну област коју фактички не проучава ни једна научна дисциплина, осим оператике као посебне војнонаучне дисциплине ратне вештине.

Оператика, као и друге гране ратне вештине, има свој предмет (операција), теорију о њему, сопствени метод, одређену терминологију и могућност да се теоријска сазнања о операцијама примењују и проверавају у пракси.

Као засебна грана ратне вештине оператика је теоријска и примењена дисциплина, која поседује властити систем разрађених појмова, ставова, правила, упутстава и норми. Ослонцем на систем теоријских сазнања, на принципе стратегије оружане борбе, као и на основна концепцијско-доктринарна опредељења, омогућена је успешна припрема и извођење операција, како у мирнодопском периоду, тако и у ратној пракси.

Централно место у оквиру сваке операције припада различитим бојевима и борбама, разноврсним обезбеђењима борбених дејстава и другим интегративним борбеним поступцима. Зато, њихово припремање, обједињавање, подела по елементима оперативног распореда и усклађивање других борбених и неборбених поступака у оквиру главних или помоћних снага на тежишту или помоћним деловима операцијске зоне, је један од најважнијих задатака оператике. То значи да она изучава припрему и извођење операције као целовите појаве а не само њене поједине сегменте. При томе, није од значаја да ли се ради о операцијама оперативног или стратегијског значаја, јер све операције, неовисно од њихових размера, обухваћене су теоријом и праксом оператике. Поједини аутори полазе од тога да операције којима се постижу резултати стратегијског значаја (стратегијске операције) представљају предмет изучавања стратегије. Оваква мишљења су у мањини, јер већина војних теоретичара полази од става да се све врсте операција припремају и изводе по истим принципима и методама ратне вештине. Јачина и састав снага, ниво циља и задатка, обим садржаја појединих операција и специфичности њиховог извршавања, нису од утицаја за прихватање поменутих мишљења.

Оператика неизоставно мора да изучава, поред наших, и садржаје операција потенцијалних противника. Тежиште у изучавању ових операција је на истим садржајима, са посебним освртом на утицај врхунских техничких борбених система на начин употребе оперативних снага у операцијама. Поред масовне употребе оклопно-механизованих, ваздушно-десантних, артиљеријско-ракетних, ваздухопловних и електронских јединица, изнад свега треба потенцирати изучавање употребе НХБ оружја, с нуклеарним ударима као примарним елементима у већини, односно у појединим операцијама, али и нових оружја чији су развој и технологија употребе у сталном успону.

За изучавање операција потенцијалних агресора треба подједнако користити најновије, али и старе, стране изворе. Њихова искуства (мирнодопска или ратна), која се могу користити у нашим условима уз одређене корекције, треба уклапати у нашу оперативну вештину.

Операције изведене у Првом и Другом светском рату и ратовима који су вођени после њих, са изученим и уопштеним искуствима, су

врло значајно подручје којим треба да се бави теорија оператике. Поуке и искуства из операција наших и других народноослободилачких ратова представљају и надаље, најважније унутрашње извориште, које треба изучавати и сазнања прилагођавати новим условима. Тежиште у теоријском уобличавању треба имати на оним проблемима који су од највећег значаја за даљи развој и изградњу теорије оператике и ратне вештине.

Истраживачи у области оператике, такође, треба да изучавају и прате промене услова у којима се припремају и изводе све врсте операција. Поред праћења страних достигнућа потребно је предвиђати промене у садржају и начину извођења нових садржаја или будућих операција и тиме сигнализирати могућност извођења нових облика борбених дејстава, односно појаву тзв. специјалистичких операција.

За комплексно и ваљано изучавање операције, теорија оператике треба да се бави следећим целинама и то:

- настанак, развој и перспективе даљег развоја операције као тежишног дела и јединог предмета теорије оператике;
- изучавање и уопштавање искустава из операција изведених у прошлим ратовима и у мирнодопској вежбовној пракси;
- презентирање сумарних сазнања о операцијама потенцијалних агресора, праћење промена и предвиђање вероватних измена у садржају операција и начину употребе оперативних јединица и састава;
- изучавање услова и карактеристика припрема и извођења различитих операција, са тежиштем на оним садржајима који су одлучујући за њихово успешно извођење у евентуалном рату;
- најважније обавезе у вези са припремом и оспособљавањем стратегијско-оперативних јединица, команди, штабова и других оперативних састава, као и свих потенцијала друштва у мирнодопском периоду.

У вези с тим, може се закључити да код већине домаћих и страних аутора, који обрађују проблеме теорије и праксе савремених операција, доминира мишљење о томе да је једини предмет оператике операција. Предмет оператике у нашим условима су операције сва три вида оружаних снага (КоВ, РМ и РВ и ПВО).

Инсистирање појединих наших аутора (на пример, Ј. Нинковић) на конституисању двојног предмета оператике, при чему би оператика, поред операције, изучавала и „сва друга борбена дејства оперативног значаја“, донекле замагљује суштину проблема, јер се тиме операција као сложена борбена појава још више и непотребно усложшава. Ово мишљење је засновано на ставу *Стратегије оружане борбе*, по коме се у одређеним ситуацијама, када нису обезбеђени услови за извођење операција, могу самосталним масовним борбама и бојевима остваривати резултати оперативног и стратегијског значаја. Уз ову непобитну чињеницу, такође се не може негирати тврдња да уз самосталне бојеве и борбе постоје одређени циљеви и планови, а самим тим и општа идеја, као и начелно утврђене просторне и временске димензије. Све то, међутим, није довољно да се и поменута дејства укључе у предмет

оператике, без обзира на значај који она имају за земље које се припремају за вођење ослободилачких ратова. Разлога за овакво мишљење има више, а најважнији произлази из самог назива ових дејстава. Ради се, наиме, о самосталним бојевима и борбама, чија припрема, организовање и извођење, по природи ствари, спадају у предмет тактике. Поред тога, ова материја је обрађена у *Стратегији оружане борбе* одмах иза бојева и борби, а не у делу који се односи на операције. Претходном ставу требало је додати и следећу тврдњу из истог дела стратегије: „постепеним обједињавањем самосталних борби и бојева и диверзантских дејстава по циљу, времену и простору стварају се услови за извођење операције“.² Реч је, дакле, о самосталним, а то значи и расутим, неприпремљеним и необједињеним борбеним дејствима од стране команди, штабова и других органа оперативног командовања. Међутим, то не значи да се ова дејства (једновремена или узастопна) изводе стихијски. Јер, о њиховој припреми и извођењу старају се тактичке команде. То што се успешним извођењем ових дејстава достижу стратегијско-оперативни циљеви у појединим фазама оружане борбе, само је један оперативни елеменат. Независно од његовог значаја, он није довољан да се овај ниво борбених дејстава укључи у стратегијско-оперативно командовање, односно у предмет оператике. Оног момента када се већи број таквих појединачних дејстава припреми и изведе по директиви стратегијско-оперативног командовања на одређеном простору и у одређеном времену, са тачно одређеним циљем, чијим се планским усмеравањем остварују циљеви виши од тактичких, тада можемо говорити о операцији, а не о *другим оперативним дејствима* (под. С.С.).

Према томе, чак и у стратегијско-оперативним условима партизанског ратовања, операција као највиша, чврсто повезана и јединствена целина, са специфичном физиономијом и познатим садржајем, представља предмет оператике. Изван ње се не изводе никаква друга дејства, осим тактичких. Овде није реч о вештачкој подели надлежности између оператике и тактике. Тактици треба омогућити да се брине о реализацији двојног предмета (бојева и борби) и тиме испуни своје обавезе према оператици. Оператици, пак, треба створити услове да она једноставно и ефикасно третира своје садржаје и не спутава постизање циљева од стране суседних грана ратне вештине.

Према томе, јединствено одређен и у пракси аргументовано потврђен предмет оператике је операција. То је уједно и преовлађујуће мишљење у, како нашој тако и страној, војно-стручној литератури и, посебно у теорији оператике.

Садржај предмета оператике

Садржај операције се мењао, проширивао и усложњавао у складу са променом и јачањем економске и војне моћи, а пре свега са достигнутим нивоом техничко-технолошког напретка средстава ратне технике, нао-

² *Стратегија оружане борбе*, 1983. године, стр. 321.

ружања и војне опреме, као и ратне вештине појединих земаља. У време њеног настанка и конституисања у самосталну борбену појаву (Наполеонови ратови и Први светски рат), операција није била довољно чврсто повезана целина оних борбених дејстава која су изводиле тактичке и оперативне јединице. У Другом светском рату, и данас, операција је постала највиши, свеобухватни и хомогени облик припреме и извођења борбених дејстава. У процесу свог развоја постаје све сложенија појава која обухвата, обједињава и усмерава бројне и различите борбене активности јединица оружаних снага. Сложеност унутрашњег садржаја операције кретала се узлазном линијом, од мањег броја појединачних борбених елемената до великог броја различитих борбених и неборбених, обезбеђујућих, заштитних, командних и других активности. Док је, с једне стране, дошло до неминовног повезивања појединих глобалних елемената у једну нераздвојну целину, као што су припрема и извођење операције, с друге стране имамо рашчлањивање процеса извођења операције на поједине делове (етапе), који представљају посебне оперативне целине.

Поред глобалних елемената садржаја операције, који се односе на припрему и извођење, као и њихов различит међусобни однос, обострану зависност и утицај, садржај предмета се може разматрати и са становишта одређених сегмената, као што су:

- број и карактеристике конститутивних елемената сваке операције (борбена дејства – операције, бојеви, борбе и обезбеђења борбених дејстава са својим садржајем и повезујућим елементима), без којих она не може да постоји као појава;

- учешће видова оружаних снага у операцији (операцијама), и

- ангажовање неопходних материјалних потенцијала друштва са конкретним активностима појединих органа власти, и у складу са оперативном ситуацијом.

Ово су уједно полазни елементи оквирног садржаја операције чијом се обрадом могу реално сагледати њен глобални и, уједно већи или мањи, обим назначених делова.

Сваки од наведених елемената има свој унутрашњи садржај који, углавном, зависи од јачине и састава снага и ситуације у којој се операција припрема и изводи, вида оружаних снага, облика оружане борбе и слично. Из тога произлази да садржај сваке операције, посебно различитих врста операција, па чак и операција исте врсте, није истоветан. То је и нормално с обзиром на чињеницу да ће се операције припремати и изводити у различитим стратегијско-оперативним условима.

Поједини елементи оквирног или глобалног садржаја операције, са неким својим активностима, преплићу се међусобно и зато нема чистих разграничења међу њима. Тако се, на пример, активности команди и штабова у односу на друге учеснике у операцији, најинтензивније одвијају у фази припреме операције, али се оне протежу и на цео ток извођења операције. Исти је случај и са предузимањем мера обезбеђења

борбених дејстава, које имају своје трајање као и сама операција. Често се сматра да се и обезбеђење борбених дејстава организује само за време извођења операције. При томе се заборавља да се оно успоставља пре, а обавезно од момента пријема задатка и траје до завршетка операције, јер без непосредних припрема по свим питањима нема ни успешног извођења дејстава. Ово је, међутим, проблем који залази у однос припреме и извођења операције, а самим тим и у суштинско питање садржаја операције.

Да ли је *припрема операције* њен саставни део или не, веома је значајно питање из више разлога. Свака недоследност и непрецизност при одговору на ово питање узрокује, такође, различите интерпретације, од оних да је припрема саставни део операције до оних која негирају ово мишљење. Прецизним одговором на ово питање долазимо до закључка о тачном времену отпочињања операције, дужини њеног укупног трајања (углавном у данима), подели на етапе, садржини и обиму садржаја операције. Одбацивањем припремне фазе из садржаја операције мења се термин њеног почетка и значајно смањује време њеног укупног трајања. Операција тада добија сасвим другачију физиономију (форму), јер остаје без своје основе, свог зачетка.

У периоду настанка и почетног развоја операције, припрема и извођење, као две фазе јединственог процеса, нису биле у довољној мери повезане целине. Дефинитивним конституисањем операције, то су не само обједињене већ и директно условљене, зависне и нераздвојне фазе јединствене појаве и јединственог командовања.

Праћењем властите праксе, све команде, штабови, јединице и састави оперативног нивоа, уочи извођења операције приступају реализацији сложених активности из припремне фазе. Ради се о реализацији оних активности које нужно претходе извођењу операције и спроводе се у времену од пријема задатка од претпостављене команде до готовости јединица за отпочињање дејстава. У задатку више команде, поред осталог, регулишу се питања придавања, односно ојачавања јединица, претпочињавања и подршке, прецизира се зона (простор) извођења операције, понекад тежиште дејства или правац главног удара за поједине јединице, готовост за дејство, неке мере обезбеђења борбених дејстава, максимално дозвољен утрошак муниције и горива, размештај командних места и других питања по потреби.

По пријему задатка извршна оперативна команда (штаб) приступа организацији и спровођењу уобичајеног процеса рада на доношењу одлуке и планирању операције. Одмах по проучавању и схватању задатка припремним наређењем регулишу се сва неопходна питања којима се потчињене команде и јединице оријентишу на предстојећа дејства. Интензивира се праћење ситуације и прикупљање података у зони – на простору извођења дејстава – врше се припреме старешина, команди и јединица. Спроводе се конкретне морално-политичке, безбедносне и друге припреме. Поједине јединице се попуњавају људством и техничко-материјалним средствима. Реализује се план припреме и

обуке сходно добијеном задатку и борбеним условима. Врши се померање и довођење појединих јединица, њихово груписање и прегруписавање, те развој за отпочињање дејстава. Спроводе се све мере обезбеђења јединица и наређених активности, организује се непосредно садејство, извиђање и прецизирање задатака, поседање и уређење борбене зоне и сл. Скуп поменутих активности понавља се код потчињених јединица и то све до најнижих и непосредних извршилаца задатка.

Наведене активности уједно сачињавају садржај припреме операције и све више се усложњавају и проширују. Степен њиховог усложњавања је еквивалентан усложњавању садржаја операције.

У фази припреме и спровођења бројних активности одлучујући значај има проналажење и примена таквог метода рада команде који ће допринети да се идеја највише команде, у форми великог броја задатака, што хитније пренесе до најнижих команди, јединствено схвати и синхронизовано реализује у току извођења борбених дејстава.

У склопу припремне фазе операције уочавају се сасвим конкретне активности органа РиК (команде, штаба, представника власти и других органа друштвене заједнице). Све активности одређених учесника у операцији усклађују се са добијеним задатком и идејом више команде. Оне уједно представљају непрекидну нит којом се врши повезивање припремне и извршне фазе. Са конкретним делатностима и материјалним чиниоцима, предузетим и обезбеђеним у припремној фази, приступа се извођењу операције. У току извођења операције оне се не мењају све док се, на основу донете одлуке и њеном реализацијом, остварују планирани циљеви.

У ситуацијама када се операција припрема пре отпочињања агресије, и тада се спроводе одређене активности, идентичне претходним, које чине садржај припремне фазе и која се, такође, не може одвајати од извођења операције.

Неке припремне активности, као што су неутралисање дејства снага специјалног рата, довођење, груписање и прегруписавање, примена различитих облика маневара, чишћење заосталих жаришта отпора, извођење сусретних бојева и борби, могу да се идентификују са извођењем прве етапе операције. Оваквим начином дејства стварају се услови за дефинитиван обрачун са главним снагама агресора у другој етапи операције.

Ако се у време извођења и трајања једне операције, припрема друга, и ако то чини само једна команда, тада се, такође, не може повући јасна граница између припреме и извођења операције. У таквим условима, време за припрему друге операције ограничено је трајањем претходне операције и обично је краће од времена потребног за припрему прве.

Однос између времена потребног за припрему и оног за извођење операције може бити различит. У највећем броју случајева, за припрему је потребно краће време, а за извођење операције дуже. Постоје, међутим, и такве борбене ситуације, које неће бити ретке, када се

троши више времена за припрему операције него за њено извођење. Ова несразмера је карактеристична за операције које се припремају и изводе у непријатељевој позадини, што је и нормално, с обзиром на сложеност и брзо мењање ситуације у таквим условима.

Из приказа садржаја припреме операције евидентно је да се и она састоји из разноврсних и сложених делатности које појединачно или укупно показују тенденцију још већег усложњавања.

Карактеристично је да се у примењеној обуци старешина, посматрано са становишта трошења укупног времена, већа пажња поклања припреми операције него њеном извођењу. На процену ситуације и тражење оптималних решења, а затим на планирање борбених дејстава троши се око две трећине времена. Логично би било да се уходана пракса постепено мења у корист извођења операције. Најважнији разлог за ову промену састоји се у томе што се метод рада команде (штаба) у процесу тражења решења за настале проблеме у току извођења операције битније не разликује од метода рада у фази припремања операције.

Припрема операције са свим наведеним, и евентуално новим, активностима које се предузимају од стране команди (штабова), јединица и састава оперативног нивоа, као и од других учесника, у времену од пријема задатка до отпочињања борбених дејстава, представља саставни део операције. Самим тим оне су уједно и значајан део садржаја сваке операције. Ова тврдња има своје упориште у чињеници што су све припремне активности, непосредно у функцији извођења операције. Поред тога, те активности се, у већини, преносе и реализују у току извођења, све до момента када се одлука, по којој се одвијају борбена дејства у операцији, почне кориговати због новонасталих, односно промењених услова.

Набројане активности из области припреме су међусобно уско повезане, произлазе једна из друге, протежу се или су повезане са осталим активностима у току извођења операције и зато чине јединствену целину у оквиру операције.

Поред припреме, *извођење операције* је други конститутивни део садржаја операције чија се генеза налази у пројекцији која је постављена у претходној (припремној) фази.

Извођење операције састоји се из извршења низа припремљених и усклађених појединачних борбених и неборбених радњи и поступака, по којима се операција и разликује од других борбених појава у оружаног борби. Ради се о оним конститутивним елементима операције чији број, значај и друге карактеристике зависе од састава и јачине оперативних снага, врсте и размера операције, интензитета подршке и степена извршене интеграције видова оружаних снага. Реч је, дакле, о оним суштинским елементима чијим се извршавањем остварују планирани учинци у операцијама због којих се оне припремају и изводе. То су бројни, различити, припремљени и обједињени бојеви и борбе (понекад и операције), који су повезани покретима, разним маневрима, помера-

њима, прегруписивањима и другим активностима. Највећи број бојева, борби (операција оперативног значаја у оквиру стратегијских операција), као и друге тактичке и оперативне активности изводе се на тежишту одбране и то од стране главних снага.

У савременој операцији преовлађују, углавном, здружени бојеви и борбе, али се изводе и противваздушни, противоклопни, противдесантни, ваздушни и поморски бојеви (десанти), уз обавезну ватрену подршку и извођење диверзија тактичког значаја, и других активности органа власти у зони извођења операције.

У операцијама стратегијског значаја, које изводе стратегијске групације на војишту (група армија и фронтова) најважније место у садржају ових операција припада операцијама оперативног значаја. Поред њих изводе се и сви други бојеви, диверзантска, демонстративна и друга дејства.

Бојеви, борбе и операције оперативног значаја у стратегијским оквирима, као најважнији конститутивни елементи, уједно су и најтрајнији (константни) елементи одређене операције. Интервидовске операције су по свом садржају врло сложене, јер садрже бројне и разноврсне бојеве и борбе, док су чисте видовске операције једноставније, јер се састоје од оних борбених дејстава и поступака који су карактеристични за бојеве и борбе тих видова.

Основни садржаји оружане борбе, одређени у *Стратегији оружане борбе*, односе се и на друге облике борбених дејстава, па и на операције. Поред наведених садржаја озбиљно треба размотрити увођење противхеликоптерске борбе, и то као посебан садржај или као саставни део ПВО. Поред тога, у истом делу се не спомињу: противснајперска дејства, артиљеријско-ракетна, ваздухопловна и хемијско-нуклеарна подршка, а они ће, осим повремених НХ удара, бити перманентно присутни садржаји борбених дејстава.³

Носиоци ових садржаја су постојеће наменске или новоформиране јединице у организацијско-формацијском саставу оперативних јединица и састава. Складном реализацијом ових садржаја у склопу бојева и борби остварују се планирани резултати у оквиру операције.

Следећи елеменат, такође значајан, релативно самосталан и уједно повезан са другим активностима у садржају операције, представља *обезбеђење борбених дејстава*.

Овај део садржаја операције представља скуп мера и активности које предузимају команде и јединице оперативног нивоа, те органи власти одређене друштвене заједнице, ради остваривања повољних услова за извођење борбених дејстава. Ослонцем на мере обезбеђења, извршавају се сва борбена дејства, чиме се реализују и сви постављени циљеви и задаци у операцији.

³ У *Стратегији оружане борбе*, која је у много чему превазиђена, обрађени су следећи садржаји оружане борбе: противваздушна одбрана, противоклопна борба, противдесантна борба, противпешадијска борба, противартиљеријско-ракетна борба, поморска одбрана, противелектронска борба, диверзантска дејства, противдиверзантска и противтерористичка дејства и запречавање.

За разлику од борбених дејстава, мере обезбеђења нису усмерене на примену оружане силе, физичко уништење противника и постојеће војне инфраструктуре. Оне се састоје од неопходних моралних, обавештајних, безбедносних и других активности којима се стварају повољни услови за успешно извођење борбених дејстава и штите јединице и други учесници у операцији.

У теорији наше ратне вештине обезбеђење борбених дејстава чине: морално обезбеђење, обавештајно, безбедносно, инжињеријско, ПНХБО, позадинско, маскирање, борбено осигурање, хидрометеоролошко и хидронавигацијско обезбеђење.

Овај садржај операције је специфичан скуп активности које се предузимају и конкретно организују и извршавају како у припремној фази операције тако и у току њеног извођења, па чак и по завршетку извођења операције, јер се садржаји борбених дејстава не могу реализовати без предузимања комплексних мера на плану њиховог обезбеђења.⁴

За реализацију обезбеђења борбених дејстава, такође, постоје наменске јединице, снаге и средства. То су обавештајне (извиђачке), безбедносне, инжињеријске, позадинске и друге јединице.

Поред наменских снага и средстава из састава јединица за обезбеђење борбених дејстава ангажују се и органи власти, снаге и средства одређене друштвене заједнице без којих се не може замислити успешно обезбеђење, а тиме и извођење операције.

Уз основне конститутивне „војне“ елементе, операција инкорпорира у свој садржај и конкретне активности организованих снага друштва и његове материјалне потенцијале.

Следећи елеменат садржаја операције, који се неоправдано запоставља, представљају материјални учинци, ефекти или резултати, који се остварују у току извођења операције. Резултати операције могу бити мањи или већи, а колики ће они стварно бити зависи од познатих чинилаца. Форма у којој се резултати операције манифестују, такође су различити, и најчешће зависе од постављеног циља и задатка. То може бити физичко уништење, односно разбијање непријатељеве живе силе, заузимање или одбрана појединих делова територије, разбијање или значајно слабљење војне инфраструктуре противника, преузимање иницијативе, разбијање или спречавање успоставе окупационе власти итд. У сваком случају, наређени циљ операције постиже се најефикасније уништавањем главних снага агресора и такав циљ мора да буде усклађен са војним, политичким и економским потребама сваке операције.

Позитивна и негативна искуства стечена у току једне операције треба примењивати, односно избегавати у наредним борбеним дејствима, јер и то су својеврсни резултати операције.

Према томе, када се говори о садржају операције види се да је то једно од сложенијих питања о којем је до сада мало писано. Већина

⁴ Искуства из борбених дејстава која су извођена у периоду 1991/92. године указују да стратегијско-оперативне команде нису довољно оспособљене за увођење и реализацију војне управе на заузетим просторима.

аутора о овим проблемима се слажу да садржај операције сачињавају: непосредне припреме, извођење (бојеви, борбе, операције и други тактички и оперативни поступци), као и повезујуће активности основних конститутивних елемената (циљ, снаге и средства, простор, време, јединствен план), обезбеђење борбених дејстава, активности органа власти у зони операције и, на крају, резултати и искуства који се постижу у оквиру изведене операције.

У сваком случају, пратећи пут прогреса теорије и праксе оперативне вештине, за сада не постоје никаква ограничења да се постојећи садржај операције и даље повећава, чиме се усложњава, пре свега, систем руковођења и командовања. Да би одговорило својој функцији и у најсложенијим условима оно мора да се оспособљава и да у пракси припрема и изводи оне делове садржаја од којих зависи успешно извршење операције. Поред тога, изузетно је важно да се изврши поједностављење метода рада команди и штабова у свим фазама припреме и извођења операције, чиме би операција, као највиши и најсложенији облик борбеног дејства, добила још више на својој ефикасности.